

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

ЩИТОВ ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 339.564.2

**РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН ЄС НА
СВІТОВОМУ РИНКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі менеджменту та туристичного бізнесу Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпропетровськ.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Мешко Наталія Петрівна,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту та туристичного бізнесу.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Присяжнюк Юрій Іванович,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародних відносин і
дипломатичної служби;

кандидат економічних наук
Хмара Марина Петрівна,
Київський національний університет імені Тараса
Шевченка Міністерства освіти і науки України,
науковий співробітник Інституту міжнародних відносин.

Захист дисертації відбудеться «04» березня 2015 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 392.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «02» лютого 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н. І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах процеси глобалізації суттєво впливають на функціонування світових ринків, оскільки створюють передумови розвитку міжнародної інтеграції вищого порядку: між країнами та транснаціональними корпораціями загострюється конкурентна боротьба за сфери впливу шляхом використання інноваційних факторів розвитку високих технологій. Формування глобальних ринків в умовах поглиблення економічної інтеграції актуалізує проблему ефективного використання повноцінної реалізації експортного потенціалу країн у сфері високотехнологічних послуг.

Серед зарубіжних вчених, які зробили вагомий внесок у дослідження сфери високих технологій, доцільно відзначити В. Д. Артерчука, А. Е. Варшавського, Р. Вернера, А. Л. Гапоненко, М. Є. Дорошенко, А. Зенкера, М. Каутонена, Дж. Камачо, А. А. Кровякова, М. Б. Левина, Б. Ловендахла, Т. Мері, Н. В. Мирошніченко, Е. Мюллера, Т. М. Орлова, Дж. Робертса, М. Родрігеса, Є. Скоглі, Б. Хермеліна, П. Хертога, А. В. Шраєра та інших науковців.

Тенденції розвитку ринку високотехнологічних послуг вивчали відомі українські вчені: С. І. Архієреєв, Є. М. Воробйов, Ю. Н. Бажал, О. А. Довгаль, О. Є. Джур, І. В. Туманян, К. М. Закомурна, Н. І. Іванова, І. М. Комаров, А. П. Лукаш, Н. П. Мешко, О. С. Марченко, О. О. Олейников, Ю. І. Присяжнюк, О. Б. Саліхова, В. І. Сідоров, В. В. Смаль, Л. І. Федулова, М. П. Хмара, С. А. Циганов, І. А. Шовкун, Ж. О. Шульга, С. О. Якубовський та інші.

Дослідженням формування та реалізації експортного потенціалу країни займалися: В. М. Байрак, С. В. Бестужева, С. С. Дьомін, С. М. Козьменко, Г. Б. Крушніцька, А. А. Мазаракі, Т. О. Мацько, Т. Г. Мельник, Н. М. Тюріна, Є. О. Шелест та ін.

Інтенсивний розвиток ринку високотехнологічних послуг в ЄС зумовлює необхідність вивчення факторів, що впливають на використання експортного потенціалу в контексті інтеграційних тенденцій України. Формування європейського ринку високотехнологічних послуг відбувається в умовах зростання конкуренції між країнами-інноваторами і країнами, що характеризуються інтенсивним розвитком національної економіки. Недостатньо вивченим залишається питання конкурентних переваг країн з трансформаційною економікою на ринку високотехнологічних послуг, що й обумовлює актуальність дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напряму держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри менеджменту та туристичного бізнесу Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара Міністерства освіти та науки України за темою «Диверсифікація форм та методів комерціалізації науково-технічних розробок в умовах глобальної технологічної інтеграції» (номер державної реєстрації 0112U000201) та за темою «Розвиток корпоративного менеджменту в умовах транснаціоналізації світової економіки» (номер державної реєстрації 0113U003044).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних основ дослідження експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної підтримки високотехнологічних послуг у контексті сучасних інтеграційних процесів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити теоретичні засади розвитку експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг;
- визначити інституційні детермінанти розвитку високотехнологічних послуг у країнах ЄС;
- систематизувати методичні основи дослідження критеріїв розвитку експортного потенціалу країн ЄС у сфері високотехнологічних послуг у контексті забезпечення конкурентноздатності національної економіки;
- ідентифікувати стан, проблеми і тенденції розвитку світового ринку високотехнологічних послуг;
- провести оцінку факторів впливу на реалізацію експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг;
- проаналізувати реалізацію експортного потенціалу країн ЄС у сфері високих технологій у координатах індексів глобальної конкуренції;
- дослідити стан та тенденції розвитку високотехнологічних послуг в Україні та визначити фактори впливу на їх експорт;
- оцінити конкурентноздатність України у сфері високотехнологічних послуг;
- запропонувати напрями розвитку експортного потенціалу України у сфері високотехнологічних послуг.

Об'єктом дослідження є процес формування світового ринку високотехнологічних послуг як сфери реалізації експортних потенціалів країн ЄС та країн з трансформаційною економікою.

Предметом дослідження є науково-теоретичні та концептуальні засади методології оцінки реалізації експортного потенціалу країн з різним рівнем розвитку сфери високотехнологічних послуг у просторово-часовому вимірі.

Методи дослідження. Теоретичною й методологічною основою дослідження є концептуальні положення економічної теорії, роботи провідних вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем реалізації експортного потенціалу країн та розвитку глобального ринку високих технологій.

У процесі дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, а також загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: метод історичного аналізу – для стадійного аналізу розвитку ринку високотехнологічних послуг (п. 1.1 – 1.2), метод абстрактно-логічного аналізу – для визначення інституційних детермінант розвитку високотехнологічних послуг ЄС (п. 1.2), метод аналізу та синтезу, методи кількісного і порівняльного аналізу – для аналізу тенденцій розвитку ринку високотехнологічних послуг (п. 2.1; 3.1), а також методи експертних оцінок та методи математичної статистики – для факторного аналізу показників реалізації експортного потенціалу країн ЄС та України (п. 2.2; 3.2). Для визначення ступеня взаємозв'язку між

показниками реалізації експортного потенціалу країни на ринку високих технологій та рівнем міжнародної конкурентноздатності фаціальної економіки дослідження використовувалися наступні статистичні методи: факторний аналіз, кореляційний аналіз, багатофакторний регресійний аналіз, дисперсійний аналіз, методи дослідження часових рядів, методи моделювання часових рядів (п. 2.3; 3.3).

Інформаційною базою дослідження є наукові праці та звіти вітчизняних та іноземних фахівців, присвячені розвитку ринку високотехнологічних послуг та формуванню експортного потенціалу країни, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні видання. Емпіричною базою дослідження слугують дані офіційних джерел статистичної інформації: статистичної служби Європейського Союзу, Світового банку, звіти Організації економічного співробітництва та розвитку, матеріали Конференції ООН з торгівлі та розвитку, звіти Державної служби статистики України та інші інформаційні видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні науково-теоретичних та концептуальних засад методології реалізації експортного потенціалу країн з різним рівнем розвитку сфери високотехнологічних послуг у просторово-часовому вимірі; у розробці науково-практичних рекомендацій щодо посилення державної підтримки сфери високотехнологічних послуг України в контексті євроінтеграційних процесів.

У процесі дослідження одержано наукові результати, що містять наукову новизну і характеризують особистий внесок автора в розробку окреслених проблем:

вперше:

– розроблено 3D формат оцінювання реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг: за показником інтенсивності зростання експорту високотехнологічних послуг, за ступенем використання зайнятого населення відповідного профілю професійної підготовки та з урахуванням рівня міжнародної конкурентноздатності національної економіки за критерієм Global Competitiveness Index – GCI, застосування якого дозволило виокремити серед країн ЄС–28 п'ятнадцять окремих груп з характерними ознаками реалізації експортного потенціалу на ринку високотехнологічних послуг, що може бути використано для дослідження інших глобальних ринків у просторово-часовому вимірі;

удосконалено:

– теоретико-методичні основи якісного та кількісного аналізу факторів впливу на розвиток експорту високотехнологічних послуг країн ЄС в Україні, а саме: сформовано алгоритм аналізу та побудови багатофакторної моделі реалізації експортного потенціалу країни на світовому ринку високотехнологічних послуг, який містить структурно-логічне поєднання сукупності методів: експертних оцінок, кореляційного та регресійного аналізу; обґрунтовано необхідність поєднання класифікацій послуг платіжного балансу МВФ (РКППБ МВФ) з переліком високотехнологічних послуг класифікації видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev.2), як важливої передумови

отримання вірогідних результатів дослідження реалізації експортного потенціалу країн у сфері високотехнологічних послуг з різним рівнем інтенсивності використання знань;

– науково-методичне підґрунтя моніторингу динаміки експорту високотехнологічних послуг і структурних зрушень ринку високих технологій відповідно до принципів системного підходу за рахунок розробки кластеризації країн ЄС за ознаками рівня зайнятості населення на ринку високотехнологічних послуг та середньорічного темпу приросту експортного потенціалу високотехнологічних послуг;

отримали подальшого розвитку:

– науково-теоретичні засади дослідження світового ринку високотехнологічних послуг шляхом типологізації та визначення чотирьох характерних періодів його розвитку й впливу на формування національної конкурентноздатності економік країн і доведено, що активізація досліджень високотехнологічних послуг у моделях економічного зростання національних економік розпочалася в період третьої хвилі глобалізації (90-ті роки XX століття), якій притаманні процеси транснаціоналізації, інтеграції, фрагментації і локалізації суперечливих, але нерозривних тенденцій розвитку світового господарства;

– уявлення щодо змісту і структури експортного потенціалу національної економіки за рахунок виокремлення, окрім ресурсної та економічної, високотехнологічної складової, а саме – розкриття сутності категорії експортного потенціалу країни у сфері високих технологій як сукупної здатності суб'єктів національної економіки виробляти та експортувати товари і надавати послуги з максимальною компонентою інтелектуальної складової та інноваційності, як ознаки високотехнологічності за рахунок використання останніх досягнень науки та науково-технічного прогресу, які мають високі конкурентні переваги на світовому ринку;

– обґрунтування пріоритетних напрямів реформування науково-технічної політики України з позиції впливу підвищення експортного потенціалу високотехнологічних послуг на зростання конкурентоспроможності країни (вдосконалення системи освіти як основи формування інтелектуального потенціалу країни та розвитку ІТ-послуг на основі аутсорсингу; створення сприятливих умов започаткування МСП у сфері високих технологій через прямі та непрямі методи державного регулювання; впровадження у практику фінансового забезпечення інвестиційних проектів змішаних систем інвестування через організацію трастових фондів спільного фінансування інноваційних проектів у сфері високих технологій та формування об'єктів інноваційної інфраструктури, в яких джерелами фінансування заходів мають стати власні кошти підприємств і організацій, державні інвестиційні ресурси, ресурси фінансово-кредитної сфери, іноземний капітал, кошти населення та інші джерела.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні результати, пропозиції і висновки, сформульовані автором у дисертації, утворюють поглиблене науково-теоретичне забезпечення методичних основ моніторингу

експортного потенціалу України на глобальному ринку високих технологій у контексті євроінтеграційних очікувань.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджені у практичну діяльність організацій: Придніпровського наукового центру НАН України в частині прогнозування експортного потенціалу країни в сфері високотехнологічних послуг та підтримки розвитку малого та середнього підприємництва на основі аутсорсингу ІТ-послуг (довідка № 14149 від 10.04.2014 р.); Дніпропетровської торгово-промислової палати в частині методології оцінки конкурентоспроможності регіональних виробників і пошуку нових світових ринків збуту товарів та послуг (довідка № 1276/13-08 від 23.08.2014 р.); Національного центру аерокосмічної освіти молоді ім. О. М. Макарова в частині розвитку нових технологій на підприємствах аерокосмічного комплексу (довідка № 135 від 08.09.2014 р.); Державного підприємства «Експериментально-виробниче підприємство Інституту чорної металургії ім. З. І. Некрасова Національної академії наук України» у частині аналізу тенденцій розвитку ринку високотехнологічних послуг України (довідка № 43/1 від 05.09.2014 р.).

Результати дисертаційного дослідження також використовувалися при розробці та проведенні лекційних, практичних і лабораторних занять з дисциплін «Основи підприємницького права» та «Міжнародна економіка» на економічному факультеті Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка про впровадження № 25 від 03.09.2014 р.). Положення дисертації можуть бути використані при викладанні відповідних курсів у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

Особистий внесок здобувача. Усі результати, викладені в дисертації, отримані здобувачем самостійно та були відображені в опублікованих працях автора. З робіт, які були опубліковані в співавторстві, були використані лише ті ідеї та матеріали, які належать автору особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні висновки, пропозиції та рекомендації дисертаційного дослідження доповідались автором на міжнародних і галузевих науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі» (м. Дніпропетровськ, 2011 р., 2012 р., 2013 р.); «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.); «Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів» (м. Донецьк, 2011 р.); «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку» (м. Хмельницький, 2011 р.); «Проблеми математичного моделювання» (м. Дніпродзержинськ, 2011 р., 2013 р.); «Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2012 р., 2013 р.); «Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності» (м. Київ, 2012 р.); «Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи: економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.);

«Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); «Актуальні проблеми світової і національної економіки: міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертації викладено у 22 наукових працях (загальним обсягом 7,8 д.а., з яких особисто автору належить 4,35 д.а.), у тому числі: 1 колективній монографії, 1 статті у міжнародному науковому виданні, 1 статті у науковому виданні України, 5 статтях у наукових фахових виданнях України та 14 матеріалах конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків із 245 найменувань на 26 сторінках. Зміст дисертації викладено на 185 сторінках друкованого тексту, включаючи 40 рисунків на 22 сторінках, 43 таблиці на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** висвітлено актуальність обраної теми дисертації, визначено предмет і об'єкт дослідження, мету і завдання роботи, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади розвитку експортного потенціалу країни у сфері високотехнологічних послуг**» досліджено теоретичні основи експортного потенціалу країни у сфері високотехнологічних послуг; визначено інституційні детермінанти розвитку високотехнологічних послуг у країнах ЄС; систематизовано науково-методичні засади визначення критеріїв дослідження розвитку експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг у контексті конкурентноздатності національної економіки.

На основі аналізу науково-теоретичних джерел досліджено генезис поняття «експортний потенціал» за ознаками: як складова потенціалу, як сукупність можливостей, як сукупність потенціалів. Доведено об'єктивну необхідність виокремлення високотехнологічної дефініції (окрім ресурсної та економічної) експортного потенціалу національної економіки та надано авторське визначення поняття експортного потенціалу країни у сфері високих технологій.

На основі аналітичного дослідження науково-теоретичних засад розвитку міжнародної конкуренції на глобальному ринку високих технологій доведено, що саме високотехнологічні послуги, які відносяться до найбільш наукомістких технологічно-інтенсивних секторів світового господарства мають значний вплив на формування національної конкурентноздатності економік країн та збільшення їх продуктивності. Сформовано генезу теоретичних досліджень розвитку світового ринку високотехнологічних послуг, виявлено чотири характерні періоди їх формування і встановлено, що активізація досліджень високотехнологічних послуг у моделях економічного зростання національних економік розпочалася в період третьої хвилі глобалізації (90-ті роки минулого століття), якій притаманні процеси транснаціоналізації, інтеграції, фрагментації

і локалізації як суперечливих але нерозривних тенденцій розвитку світового господарства. За результатами дослідження теоретичних джерел виокремлено два основних концептуальних підходи визначення високотехнологічних послуг – секторальний підхід та продуктовий підхід: перший ґрунтується на врахуванні рівня інтенсивності використання знань секторів та виділяє певний перелік видів високотехнологічних послуг; другий ґрунтується на використанні показника інтенсивності використання знань при створенні окремих товарів та сервісних продуктів, причому продуктовий критерій враховує деякі продукти, що не потрапили до списку високотехнологічних секторів.

Виявлена специфіка в утворенні структури і величини доданої вартості високотехнологічних послуг, визначено чинники створення попиту на високотехнологічні послуги в середині країни: потреби у високотехнологічних послугах суб'єктів ринку, платоспроможність населення і здатність соціуму до сприйняття високотехнологічних послуг.

Ідентифіковано основні фактори впливу на ціноутворення високотехнологічних послуг: рівень найманого висококваліфікованого персоналу, якість підприємницького посередництва, собівартість KIS-послуг, ринковий попит (market edge) KIS-послуг, витрати на матеріальні ресурси, рівень ефективності переговорів із споживачем.

У ході проведеного дослідження розроблено алгоритм аналізу та побудови багатофакторної моделі реалізації експортного потенціалу країни у сфері високотехнологічних послуг, запропоновано сукупність методів оцінювання його реалізації та впливу на макропоказники шляхом кореляційного та регресійного аналізу.

Таким чином, висунуто гіпотезу, що в сучасних умовах глобалізації ринків високих технологій експортний потенціал національної економіки країн та його ефективна реалізація є одним з індикаторів конкурентоспроможності країни і конкурентною перевагою на світовому ринку товарів та послуг, і що існують пряма та зворотна залежності між показниками міжнародної конкурентноздатності країни та експортом високотехнологічних послуг.

У другому розділі «**Аналіз та оцінка реалізації експортного потенціалу країн ЄС на ринку високотехнологічних послуг**» проаналізовано сучасні тенденції розвитку світового ринку високотехнологічних послуг; оцінено фактори впливу на реалізацію експортного потенціалу країн ЄС у сфері високотехнологічних послуг; досліджено розвиток експортного потенціалу країн ЄС в координатах індексів глобальної конкуренції.

На основі проведеного аналізу обґрунтовано, що глобальний ринок високотехнологічних послуг розвивається швидкими темпами: середньорічний темп приросту світового експорту високотехнологічних послуг за період 1999-2013 рр. складає у середньому 10 %, а послуг з найбільш інтенсивним використанням знань – 11,48 %. На ринку поглиблюється конкуренція між країнами-інноваційними лідерами (США, Німеччина, Швеція, Швейцарія, Японія, Канада та ін.) та країнами економічного зростання (Китай, Індія,

Ізраїль). До країн ЄС – лідерів розвитку даної сфери слід віднести Німеччину, Данію, Фінляндію, Швецію, Велику Британію, Нідерланди, Бельгію. Середньорічний темп приросту експорту високотехнологічних послуг ЄС-28 за період 1999-2013 рр. складає 9,53 %, а НКІС-послуг – 10,79 %, що свідчить про прискорений розвиток саме останніх (рис. 1).

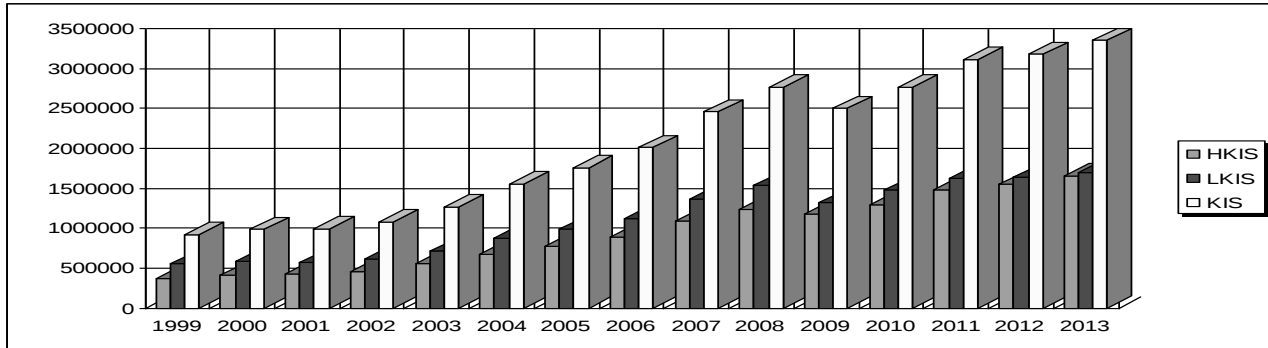

Рис. 1. Динаміка розвитку світового експорту високотехнологічних послуг, млн дол. за період 1999-2013 рр.

Виявлено позитивні тенденції у структурі експорту високотехнологічних послуг та зміні макроекономічних показників країн ЄС: по-перше, за період з 1999 – 2013 рр. частка експорту послуг з найбільш інтенсивним використанням знань збільшилася з 42,6 % від загальних KIS-послуг до 50,6 %, що свідчить про прискорення розвитку високотехнологічних hi-tech послуг; по-друге, інтенсивне зростання ринку високотехнологічних послуг стало передумовою зростання попиту на ринку праці фахівців у цій сфері діяльності, що привело до залучення у сферу високотехнологічних послуг 67 % зайнятого населення ЄС; по-третє, значно збільшилася кількість суб'єктів ринку за рахунок МСП у сфері високотехнологічних послуг і більше, ніж втричі збільшилися показники обсягу експорту високотехнологічних послуг у розрахунку на душу населення ЄС: з 865 дол. у 1999 р. до близько 2825 дол. у 2013 р.; в четверте, зросла частка доданої вартості від експорту високотехнологічних послуг у зростанні ВДВ країн ЄС. Розроблено та теоретично обґрунтовано ознаки кластеризації країн ЄС за двома ознаками. Перша кластеризація – за часткою зайнятих працівників у сфері високотехнологічних послуг, друга – за темпом приросту експорту високотехнологічних послуг.

У ході аналізу взаємозв'язків реалізації експортного потенціалу високотехнологічних послуг країн ЄС з міжнародними індексами оцінки національної економіки країни за допомогою побудови кореляційного поля, були знайдені залежності між експортним потенціалом високотехнологічних послуг країн ЄС та 6-ма міжнародними індексами (табл. 1). Шляхом використання сукупності методів кореляційного та регресійного аналізу підтверджено гіпотезу існування зв'язку між експортом високотехнологічних послуг країн ЄС-22 та рейтингом міжнародної конкурентоспроможності зі значенням коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,6813$, а остаточне рівняння регресії має такий вигляд: $y = 0,0342e^{0,1379x}$. Доведено, що експоненціальна залежність краще описує взаємозв'язок між експортом високотехнологічних послуг (EP) на душу населення країн ЄС-26 та індексом глобальної конкурентоспроможності

національної економіки на глобальному ринку. Експоненціальна залежність має значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,4186$, а лінійна залежність – лише $R^2 = 0,2037$.

Таблиця 1

Результати дослідження взаємозв'язків показників експорту KIS-послуг з міжнародними індексами та ВВП країн ЄС

№ з/п	Показник	KIS-послуги	
		Модель	R^2
1.	Взаємозв'язок між індексом глобалізації та обсягом експорту на душу населення	$y_1 = 0,0342e^{0,1379x}$	0,6813
2.	Взаємозв'язок між індексом глобалізації та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_2 = 0,419e^{0,0426x}$	0,2346
3.	Взаємозв'язок між індексом глобальної конкурентоспроможності та експортом на душу населення	$y_3 = 0,0001x + 4,1699$	0,696
4.	Взаємозв'язок між індексом глобальної конкурентоспроможності та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_4 = 0,06x + 3,92$	0,3414
5.	Взаємозв'язок між рейтингом конкурентоспроможності країн та експортом послуг на душу населення	$y_5 = 0,0027x + 57,33$	0,6245
6.	Взаємозв'язок між рейтингом конкурентоспроможності країн та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_6 = 1,30x + 52,44$	0,289
7.	Взаємозв'язок між індексом економічної свободи та експортом послуг на душу населення	$y_7 = 0,4793e^{0,1281x}$	0,6618
8.	Взаємозв'язок між індексом економічної свободи та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_8 = 0,1484e^{0,0663x}$	0,5433
9.	Взаємозв'язок між рейтингом у Європейському інноваційному табло та експортом послуг на душу населення	$y_9 = 18572x - 4266,7$	0,867
10.	Взаємозв'язок між рейтингом у Європейському інноваційному табло та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_{10} = 16,53x + 5,58$	0,31
11.	Взаємозв'язок між індексом розвитку людського потенціалу та експортом на душу населення	$y_{11} = 0,0035e^{0,1767x}$	0,4653
12.	Взаємозв'язок між ВВП на душу населення та часткою експорту послуг, у відсотках від ВВП	$y_{12} = 721,39x + 18357$	0,516
13.	Взаємозв'язок між ВВП країни та експортом послуг національної економіки	$y_{13} = 8,0663x - 24,098$	0,8411

Розраховано автором за даними статистичної служби Європейського Союзу, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку

Доведено, що експоненціальна залежність краще описує взаємозв'язок між експортом високотехнологічних послуг (EP) на душу населення країн ЄС-26 та індексом глобальної конкурентоспроможності національної економіки на глобальному ринку. Експоненціальна залежність має значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,4186$, а лінійна залежність – лише $R^2 = 0,2037$.

Для перевірки гіпотези про зворотній вплив рівня глобальної конкуренції на розвиток експорту високотехнологічних послуг країни була побудована обернена лінійна залежність між індексом глобальної конкурентоспроможності

та експортом високотехнологічних послуг національної економіки і виявлена очевидна чітка лінійна залежність між індексом глобальної конкурентоспроможності та показником експорту високотехнологічних послуг на душу населення країн ЄС-22, де коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,696$, а рівняння регресії має такий вигляд: $y = 0,0001x + 4,1699$. Лінія регресії має рівномірний характер зростання. Таким чином, доведено, що обсяг експорту високотехнологічних послуг є одним з факторів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на глобальних ринках.

На основі кореляційного аналізу даних доведено, що для більшості країн ЄС-28 найбільший вплив на реалізацію експортного потенціалу високотехнологічних послуг національної економіки (визначеного через показник експорту) мають чотири фактори: загальні витрати на НДДКР, загальні витрати на освіту, кількість науково-технічних кадрів та венчурний капітал. Запропоновано та математично обґрунтовано трьохвимірний формат (3D) оцінювання реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг: за показником інтенсивності зростання експорту високотехнологічних послуг, за ступенем використання зайнятого населення відповідного профілю професійної підготовки та з урахуванням рівня міжнародної конкурентоздатності національної економіки за критерієм Global Competitiveness Index. Застосування такого методу дозволило виокремити серед країн ЄС 15 окремих груп з характерними ознаками реалізації експортного потенціалу на ринку KIS-послуг (табл. 2.).

У третьому розділі «**Розвиток експортного потенціалу України у сфері високотехнологічних послуг в умовах євроінтеграції**» був проаналізований стан та тенденції розвитку потенціалу високотехнологічних послуг в Україні; оцінено конкурентоздатність України у сфері високотехнологічних послуг; запропоновано напрями розвитку експортного потенціалу України у сфері високих технологій. На основі проведеного аналізу виявлена позитивна тенденція показників експорту високотехнологічних послуг України: річний обсяг експорту високотехнологічних послуг складає 0,41 % від світового експорту та 0,98 % від експорту країн ЄС-28; обсяг високотехнологічних послуг з найбільш інтенсивним використанням знань складає близько 5,2 млрд дол. або 0,31 % від світового експорту, а високотехнологічних послуг з менш інтенсивним використанням знань – 8,8 млрд дол. або 0,51 % від світового експорту. За період 1999-2013 рр. структура експорту високотехнологічних послуг України зазнала значних змін: доля експорту послуг з найбільш інтенсивним використанням знань з 11,94 % від загальних KIS-послуг у 1999 р. збільшилась до 37,34 % у 2013 р. Це свідчить про домінування розвитку саме НКIS-послуг, що відповідає загальноєвропейським тенденціям розвитку експорту послуг. Встановлено, що низькі показники експорту не відповідають наявному людському та науково-технічному потенціалам економіки.

Шляхом кореляційного та регресійного аналізу встановлено п'ять міжнародних індексів оцінки національної економіки України (індекс глобалізації, індекс розвитку людського потенціалу, індекс глобальної конкурентоспроможності, рейтинг конкурентоспроможності країн, індекс

економічної свободи), які статистично пов'язані з експортом високотехнологічних послуг, про що свідчать значення індексів кореляції.

Таблиця 2

Трьохвимірний формат (3D) оцінювання реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг

	Лідери у рейтингу міжнародної конкуренції серед країн ЄС (Global Competitiveness Index - GCI) (від 5,81 балів до 6,05 балів)		Середній рівень міжнародної конкуренції по ЄС (Global Competitiveness Index - GCI) (від 5,01 балів до 5,81 балів)		Нижче середньоєвропейського рівня міжнародної конкуренції (Global Competitiveness Index - GCI) (від 4,35 балів до 5,01 балів)	
	Високий рівень зайнятості населення по ЄС у даному секторі економіки (42 % – 55 %)	Середній рівень зайнятості по ЄС у даному секторі економіки (33 % – 42 %)	Високий рівень зайнятості населення по ЄС у даному секторі економіки (42 % – 55 %)	Середній рівень по ЄС зайнятості населення у даному секторі економіки (33 % - 42 %)	Середній рівень по ЄС зайнятості населення у даному секторі економіки (33 % – 42 %)	Нижче середньо-європейського рівня зайнятості населення у даному секторі економіки (22 % – 33 %)
Високі темпи нарощування експорту високотехнологічних послуг (12 % – 22 %)	Люксембург		Ірландія	Угорщина, Мальта, Естонія	Литва	Польща, Румунія
Середньоєвропейські темпи нарощування експорту високотехнологічних послуг (10 % – 12 %)	Швеція, Швейцарія	Німеччина, Данія	Норвегія, Ісландія,	Австрія, Франція, Іспанія	Латвія, Словенія	Чеська Республіка, Болгарія, Хорватія, Словаччина, Португалія
Нижче середньоєвропейських темпів нарощування експорту високотехнологічних послуг (0 % – 10 %)	Нідерланди, Фінляндія		Велика Британія, Бельгія	Кіпр, Греція	Італія	

Підтверджується висновок, що рівень міжнародної конкурентноздатності національної економіки є передумовою нарощування експортного потенціалу у сфері високотехнологічних послуг за умови стратегічного управління розвитком науки, освіти та інформатизації суспільства.

Доведено, що в Україні збереглися залишки «планово-розподільчої економіки» – системи фінансування наукового сектору економіки за рахунок державного бюджету, про що свідчить отримана математична модель, в якій основними є три фактори впливу: витрати держави на НДДКР, венчурний капітал, кількість науково-технічних кадрів; встановлено основні недоліки державної науково-технічної політики: недосконалість системи управління і моніторингу розвитком сфери високих технологій, відсутність класифікації високотехнологічних послуг у відповідності до вимог міжнародних інституцій, низька якість національних баз статистичних даних та невпровадження міжнародних систем баз статистичних даних.

На основі розробленої багатофакторної моделі експорту високотехнологічних послуг розроблено оптимістичний (на основі середньорічних темпів зростання факторів впливу за період 2000-2013 рр.) та песимістичний сценарії (на основі прогнозного спаду ВВП національної економіки за 2014-2015 рр. та середньорічного темпу приросту факторів впливу за період 2000-2013 рр.) реалізації експортного потенціалу України на глобальному ринку високотехнологічних послуг.

Обґрунтовано необхідність вдосконалення системи освіти як основи формування інтелектуального потенціалу країни та розвитку ІТ-послуг на основі аутсорсингу (вітчизняна вища освіта характеризується недостатньою практичною спрямованістю здобутих знань, а іноземна – браком фундаментальності; існує невідповідність між рівнем вітчизняної освіти, науковим середовищем і потребами компаній у фахівцях національної економіки; низькі витрати на освіту). Доведено, що існує прямолінійна аналітична залежність між витратами на освіту та обсягом наданих ІТ-послуг, тому доречно збільшувати витрати на освіту шляхом залучення приватного капіталу та створення сприятливого інвестиційного середовища.

Таким чином, запропоновано розширення співпраці з ЄС у сфері космічних послуг, обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для розвитку МСП у сфері високих технологій: обмеження впливу держави на ведення бізнесу, запровадження диверсифікованої системи фінансування інноваційних проектів; створення трастових фондів спільного фінансування інноваційних проектів у сфері високих технологій та формування об'єктів інноваційної інфраструктури, в яких джерелами фінансування заходів мають стати: власні кошти підприємств і організацій – 67 %, державні інвестиційні ресурси – 10 %, ресурси фінансово-кредитної сфери – 7 %, іноземний капітал – 8 %; кошти населення – 3 %, інші джерела – 5 %. Запропонована структура враховує сучасні тенденції вкладення інвестицій в основний капітал у країнах ЄС та США.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання поглиблення науково-теоретичних засад дослідження реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг та визначення організаційно-економічних напрямів розвитку національного ринку послуг з урахуванням особливостей євроінтеграційних процесів, що дозволило зробити такі висновки:

1. Обґрунтована важливість виокремити поряд з ресурсною та економічною дефініціями експортного потенціалу – високотехнологічну дефініцію і надано авторське визначення поняття «експортний потенціал країни у сфері високих технологій» як сукупну здатність суб'єктів національної економіки виробляти та експортувати товари та надавати послуги з максимальною компонентою інтелектуальної складової та інноваційності, як ознаки високотехнологічності за рахунок використання останніх досягнень науки та науково-технічного прогресу, які мають високі конкурентні переваги на світовому ринку. У цьому контексті експортний потенціал країни у сфері високих технологій доцільно досліджувати як потенціал у сфері високотехнологічних товарів та потенціал сфери високотехнологічних послуг.

2. Доведено, що генеза теоретичних досліджень розвитку світового ринку високотехнологічних послуг має чотири характерні періоди і активізація досліджень високотехнологічних послуг у моделях економічного зростання національних економік співпадає з періодом третьої хвилі глобалізації (90-ті роки минулого століття), якій притаманні процеси транснаціоналізації, інтеграції, фрагментації і локалізації як суперечливих, але нерозривних тенденцій розвитку світового господарства. Обґрунтовано, що високотехнологічні послуги розвиваються у просторі і часі, спостерігається дифузія послуг, заснованих на високих технологіях, в традиційні галузі промисловості (машинобудування, хімічна та нафтохімічна галузь, легка промисловість тощо) та соціальну сферу (діяльність пошти та зв'язку, освіта, культура, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, пасажирський транспорт, фізична культура, громадське харчування), зростає кількість видів послуг, які відносяться до високотехнологічної сфери як у межах глобального ринку, так і інших галузевих сегментах. Обґрунтовано вплив сфери високотехнологічних послуг (KIS) на розвиток малих та середніх підприємств в Європі, який стимулює посилення конкуренції, впровадження великими компаніями нових технологій та покращення ефективності виробництва. Зроблено висновок, що швидкі темпи приросту зайнятості населення у сфері високотехнологічних послуг в країнах ЄС є індикатором інноваційного розвитку та сприятливого інвестиційного клімату національної економіки, що в свою чергу є важливим фактором забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни.

3. У результаті дослідження систематизовано методичні основи критеріїв оцінювання експортного потенціалу країн ЄС у контексті конкурентноздатності національної економіки і сформовано алгоритм аналізу та побудови багатофакторної моделі реалізації експортного потенціалу країни на світовому

ринку високотехнологічних послуг, який містить структурно-логічне поєднання сукупності методів якісного та кількісного аналізу: експертних оцінок, кореляційного та регресійного аналізу. Обґрунтовано необхідність поєднання класифікацій послуг платіжного балансу МВФ (РКППБ МВФ) з переліком високотехнологічних послуг класифікації видів економічної діяльності ЄС (NACE Rev.2), як важливої передумови отримання вірогідних результатів дослідження реалізації експортного потенціалу країн у сфері високотехнологічних послуг з різним рівнем інтенсивності використання знань.

4. Ідентифіковано стан розвитку світового ринку високотехнологічних послуг як такий, що швидко зростає – щорічний темп приросту експорту послуг у середньому становить у середньому 10 %, а послуг з найбільш інтенсивним використанням знань – 11,48 %. Якісно змінюється структура послуг у бік зростання відсотків послуг з найбільш інтенсивним використанням знань: з 42,6 % у 1999 р. від загальних KIS-послуг до 50,6 % у 2013 р. Посилюється конкуренція між країнами-учасниками ринку, з'являються нові гравці: Китай, Індія та інші. Доведено, що інтенсивне зростання ринку високотехнологічних послуг стало передумовою зростання попиту на міжнародному ринку праці фахівців у цій сфері діяльності.

5. Розроблено кластеризацію країн ЄС за рівнем міжнародної конкурентноздатності економіки, за часткою зайнятості населення у сфері високотехнологічних послуг та темпом зростання експорту високотехнологічних послуг на світовому ринку. Зроблено висновки: в країнах ЄС, де найбільший рівень зайнятості в KIS-послугах, є найбільш високий рівень конкурентоспроможності національної економіки (5,82 балів – 6,05 балів); в країнах з найменшою зайнятістю населення у сфері високотехнологічних послуг – низька міжнародна конкурентоспроможність економіки (4,35 балів – 5,01 балів): країни з високим темпом зростання експорту високотехнологічних послуг мають високий рівень глобалізації та показник економічної свободи.

6. Шляхом кількісної оцінки факторів впливу на реалізацію експортного потенціалу країн ЄС на ринку встановлено, що для більшості країн ЄС-28 основними є чотири фактори: загальні витрати на НДДКР, загальні витрати на освіту, кількість науково-технічних кадрів та венчурний капітал. Запропоновано та математично обґрунтовано трьохвимірний формат (3D) оцінювання реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг: за показником інтенсивності зростання експорту високотехнологічних послуг, за ступенем використання зайнятого населення відповідного профілю професійної підготовки та з урахуванням рівня міжнародної конкурентноздатності національної економіки за критерієм Global Competitiveness Index – GCI. Застосування такого методу дозволило виокремити серед країн ЄС-28 п'ятнадцять окремих груп з характерними ознаками реалізації експортного потенціалу на ринку високотехнологічних послуг.

7. У ході дослідження здійснено моделювання розвитку експортного потенціалу країн ЄС у координатах індексів глобальної конкуренції. Підтверджено гіпотезу про пряму та зворотну аналітичні залежності між

реалізацією експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг та рівнем міжнародної конкурентоздатності національної економіки. Зроблено висновки: підвищення експортного потенціалу високотехнологічних послуг (KIS-послуг та HKIS-послуг) безпосередньо впливає на зростання конкурентоспроможності країн, що проявляється на індексі глобальної конкурентоспроможності (WEF) та рейтингу конкурентоспроможності країн (IMD); зростання обсягів експорту високотехнологічних послуг (KIS-послуг та HKIS-послуг) на душу населення пов'язане з покращенням індексу глобалізації (KOF Globalization), індексу економічної свободи, рейтингу країн у Європейському інноваційному табло, індексу розвитку людського потенціалу. Математично обґрунтовано трьохвимірний формат (3D) оцінювання реалізації експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг.

8. Обґрунтовано, що темпи розвитку високотехнологічних послуг в Україні значно відстають від загальноєвропейських: річний обсяг експорту складає лише 0,41 % від світового експорту та 0,98 % від загального експорту країн ЄС-28. Однак мали місце і певні позитивні зміни: впродовж 1999-2013 рр. доля експорту послуг з найбільш інтенсивним використанням знань зросла на 25 % і досягла 37,34 % у 2013 р., що відповідає загальноєвропейським тенденціям розвитку експорту даних послуг.

9. У результаті дослідження встановлено п'ять міжнародних індексів оцінки національної економіки України, які статистично пов'язані з експортом високотехнологічних послуг. Отримана багатофакторна модель експорту високотехнологічних послуг України, в якій виділені три фактори впливу: витрати держави на НДДКР, венчурний капітал, кількість науково-технічних кадрів.

10. На основі висновку про низький рівень конкуренції України на європейському та світовому ринках високотехнологічних послуг обґрунтовано необхідність вдосконалення системи освіти як основи формування інтелектуального потенціалу країни та розвитку ІТ-послуг на основі аутсорсингу. Аргументовано важливість створення сприятливих умов започаткування МСП у сфері високих технологій через прямі та непрямі методи державного регулювання; впровадження у практику фінансового забезпечення інвестиційних проектів змішаних систем інвестування через організацію трастових фондів спільного фінансування інноваційних проектів у високотехнологічній сфері та формування об'єктів інноваційної інфраструктури.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в монографіях:

1. Щитов Д. М. Стратегії висотехнологічного розвитку в умовах глобалізації : національний та корпоративний аспекти : монографія / [Н. П. Мешко, О. М. Сазонец, О. А. Джусов] / під редакцією д-ра екон. наук, професора Н. П. Мешко. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 472 с. (1,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: запропоновано критерії оцінки залежності між рівнем конкурентоспроможності національної економіки і показниками зайнятості у сфері високотехнологічних послуг.

Публікації у наукових виданнях іноземних держав:

2. Щитов Д. М. Теоретическое исследование особенностей сферы высокотехнологичных услуг как ключевого фактора инновационного развития экономики / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Альманах современной науки и образования. – Тамбов : Грамота, 2013. – № 2 (69). – С. 111-121. (0,7/0,35 д.а.).

Особистий внесок здобувача: розглянуті основні міжнародні підходи щодо класифікації високотехнологічних послуг.

Публікації у наукових фахових виданнях України:

3. Щитов Д. М. Экспортный потенциал страны в сфере высокотехнологичных услуг : методологический аспект / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Вчені записки Кримського інженерно-педагогічного університету. – Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2013. – № 39. – С. 64-68. (0,4/0,2 д.а.).

Особистий внесок здобувача: розроблена методологія оцінки експортного потенціалу країни у сфері високотехнологічних послуг.

4. Щитов Д. М. Інституційні основи розвитку високотехнологічних послуг у країнах ЄС / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Ефективна економіка. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс] Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=975 (0,4/0,2 д.а.).

Особистий внесок здобувача: досліджена роль високотехнологічних послуг у розвитку національних економік країн ЄС.

5. Щитов Д. М. Развитие экспортного потенциала Украины в сфере высокотехнологичных услуг в условиях евроинтеграции / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Агро світ. – Київ : ТОВ «ДКС Центр», 2014. – № 16. – С. 59-63. (0,4/0,2 д.а.).

Особистий внесок здобувача: визначено фактори впливу на розвиток експортного потенціалу України у сфері високотехнологічних послуг.

6. Щитов Д. М. Развитие экспортного потенциала стран ЕС в координатах индексов глобальной конкуренции / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Інвестиції: практика та досвід. – Київ : ТОВ «ДКС Центр», 2014. – № 10. – С. 76-82. (0,44/0,22 д.а.).

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано взаємозв'язок між індексами глобальної конкуренції та експортним потенціалом країн ЄС у сфері високотехнологічних послуг.

7. Щитов Д. М. Оцінка факторів впливу на експортний потенціал ринку високотехнологічних послуг країн Європейського Союзу / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Економічний простір: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2014. – № 84. – С. 28-36. (0,56/0,28 д.а.).

Особистий внесок здобувача: визначено фактори впливу на розвиток експортного потенціалу країн Європейського Союзу у сфері високотехнологічних послуг.

Публікації в інших виданнях:

8. Щитов Д. М. Розвиток високотехнологічних послуг : методологія дослідження / Н. П. Мешко, Д. М. Щитов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій». – Дніпропетровськ : ДП «Видавництво ДНУ», 2013. – Т. 21, № 10 (2). – С. 80-88. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: запропонована методологія дослідження сфери високотехнологічних послуг.

9. Щитов Д. М. Аналіз індексів глобалізації України в світових рейтингах / Д. М. Щитов // Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Донецьк : ДонДУУ, 2011. – С. 94-99. (0,2 д.а.).

10. Щитов Д. М. Зовнішньоекономічна політика Білорусі у сфері високих технологій / Д. М. Щитов // Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи : економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції – Дніпропетровськ : АМСУ, 2012. – С. 117-119. (0,2 д.а.).

11. Щитов Д. М. Класифікація сфери високотехнологічних послуг США / Д. М. Щитов // Модернізація стратегій економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції – К. : КНЕУ, 2012. – С. 156-159. (0,2 д.а.).

12. Щитов Д. М. Кількісний аналіз підприємницьких ризиків / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Проблеми математичного моделювання: матеріали Міждержавної науково-методичної конференції. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2012. – С. 127-129. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: запропонована методологія оцінки підприємницьких ризиків.

13. Щитов Д. М. Експортний потенціал високотехнологічних послуг національної економіки на прикладі Німеччини: практичний аспект / Д. М. Щитов, Н. П. Мешко // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів : У 3 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2013. – Т. 1. – С. 72-75. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: досліджено розвиток експортного потенціалу високотехнологічних послуг Німеччини.

14. Щитов Д. М. Зайнятість населення Європейського Союзу в сфері високотехнологічних послуг / Д. М. Щитов, Н. П. Мешко // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів : У 5 т. – Дніпропетровськ: Біла К. О., 2012. – Т. 1. – С. 184-186. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: запропоновано групування країн ЄС в залежності від частки зайнятості населення в сфері високотехнологічних послуг.

15. Щитов Д. М. Критерії оцінки економічного розвитку країн в умовах глобалізації / Д. М. Щитов, Н. П. Мешко // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів: У 3 т. – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2011. – Т. 1. – С. 96-98. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: визначено критерії оцінки економічного розвитку країн в умовах глобалізації.

16. Щитов Д. М. Особливість сфери високотехнологічних послуг як інноваційного фактора розвитку / Д. М. Щитов, М. Ф. Мормуль // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2013. – С. 79-80. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проаналізована особливість сфери високотехнологічних послуг як фактора розвитку національної економіки.

17. Щитов Д. М. Розвиток сфери високотехнологічних послуг як постіндустріальний етап розвитку економіки / Д. М. Щитов, М. Ф. Мормуль // Актуальні проблеми світової та національної економіки : міжнародний бізнес, економічна безпека і митна справа : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. – С. 128-130. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: визначено основні етапи розвитку сфери високотехнологічних послуг.

18. Щитов Д. М. Аналіз експорту авіаційної галузі України / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2011. – С. 182-183. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: досліджено розвиток експорту авіаційної галузі України як високотехнологічної продукції.

19. Щитов Д. М. Багатокритеріальний вибір управлінських рішень на прикладі оцінки роботи систем / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Проблема математичного моделювання: матеріали Міждержавної науково-методичної конференції. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2011. – С. 69-70. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: обґрунтовано доцільність застосовування багатокритеріального вибору управлінських рішень.

20. Щитов Д. М. Ідентифікація експорту високотехнологічної продукції України / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Актуальні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2010. – С. 309-311. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проведена ідентифікація експорту високотехнологічної продукції України.

21. Щитов Д. М. Класифікація високотехнологічних послуг України / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Митна політика та актуальні проблеми економічної

безпеки України на сучасному етапі : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2012. – С. 328-330. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: запропонована класифікація високотехнологічних послуг України.

22. Щитов Д. М. Статистичне вивчення митних платежів до держбюджету України / Д. М. Щитов, О. М. Щитов // Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Хмельницький : ХВВП, 2011. – С. 140-142. (0,2/0,1 д.а.).

Особистий внесок здобувача: розроблено методологію статистичного аналізу митних платежів до держбюджету України.

АНОТАЦІЯ

Щитов Д. М. Реалізація експортного потенціалу країн ЄС на світовому ринку високотехнологічних послуг. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2015.

Дисертаційну роботу присвячено розвитку експортного потенціалу країн ЄС та України у сфері високотехнологічних послуг та розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення стратегії розвитку експортного потенціалу України у сфері високих технологій.

Висунуто та перевірено гіпотезу щодо існування взаємозалежності між рівнем інноваційного розвитку національної економіки і ступенем ефективності використання її експортного потенціалу у сфері високотехнологічних послуг; математично доведено, що саме рівень інноваційного розвитку національної економіки є чинником формування експортного потенціалу у сфері високих технологій.

Запропоновано класифікацію високотехнологічних послуг для країн з перехідною економікою; досліджено теоретичні засади розвитку потенціалу країн ЄС у сфері високотехнологічних послуг; визначено інституційні детермінанти розвитку високотехнологічних послуг у країнах ЄС.

Проаналізовано сучасні тенденції розвитку європейського ринку високотехнологічних послуг ЄС; систематизовано методичні основи критеріїв дослідження розвитку експортного потенціалу країн ЄС в контексті конкурентноздатності національної економіки; оцінено фактори впливу на реалізацію експортного потенціалу країн ЄС у сфері високотехнологічних послуг.

Здійснено моделювання розвитку реалізації експортного потенціалу країн ЄС в координатах індексів глобальної конкуренції; оцінено на основі аналізу стану та тенденцій розвитку високотехнологічних послуг в Україні фактори впливу на розвиток експорту високотехнологічних послуг; досліджено

конкурентноздатність України у сфері високотехнологічних послуг; запропоновано вдосконалення стратегії розвитку експортного потенціалу України у сфері високих технологій.

Ключові слова: високотехнологічні послуги, класифікація високотехнологічних послуг, індекси оцінки національної економіки, реалізація експортного потенціалу високотехнологічних послуг, фактори формування експортного потенціалу високотехнологічних послуг, економіко-математичні моделі експортного потенціалу високотехнологічних послуг країн ЄС, експортний потенціал високотехнологічних послуг України, високотехнологічні послуги України в координатах індексів глобальної конкуренції.

АННОТАЦИЯ

Щитов Д. Н. Реализация экспортного потенциала стран ЕС на мировом рынке высокотехнологичных услуг. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Харьков, 2015.

Диссертационная работа посвящена развитию экспортного потенциала стран ЕС и Украины в сфере высокотехнологичных услуг и разработке научно-практических рекомендаций по совершенствованию стратегии развития экспортного потенциала Украины в сфере высоких технологий.

Выдвинута и проверена гипотеза о существовании взаимосвязи между уровнем инновационного развития национальной экономики и степенью эффективности использования ее экспортного потенциала в сфере высокотехнологичных услуг; математически доказано, что именно уровень инновационного развития национальной экономики является фактором формирования экспортного потенциала в сфере высоких технологий.

Предложена классификация высокотехнологичных услуг для стран с переходной экономикой; исследованы теоретические основы развития потенциала стран ЕС в сфере высокотехнологичных услуг; определено институциональные детерминанты развития высокотехнологичных услуг в странах ЕС.

Обосновано влияние сферы высокотехнологичных услуг (KIS) на развитие малых и средних предприятий в Европе, стимулирующие усиление конкуренции, внедрение крупными компаниями новых технологий и повышение эффективности производства.

Сделан вывод, что быстрые темпы прироста занятости населения в сфере высокотехнологичных услуг в странах ЕС являются индикатором инновационного развития и благоприятного инвестиционного климата национальной экономики, что в свою очередь является важным фактором обеспечения международной конкурентоспособности страны.

Проанализированы современные тенденции развития европейского рынка высокотехнологичных услуг ЕС; систематизированы методические основы критериев исследования развития экспортного потенциала стран ЕС в контексте конкурентоспособности национальной экономики; произведена оценка факторов влияния на реализацию экспортного потенциала стран ЕС в сфере высокотехнологичных услуг.

Разработана кластеризация стран ЕС по уровню международной конкурентоспособности экономики, относительной занятости населения в сфере высокотехнологичных услуг и темпам роста экспорта высокотехнологичных услуг на мировом рынке.

Осуществлено моделирование развития реализации экспортного потенциала стран ЕС в координатах индексов глобальной конкуренции; сделана оценка на основе анализа состояния и тенденций развития высокотехнологичных услуг в Украине факторов влияния на развитие экспорта высокотехнологичных услуг; исследована конкурентоспособность Украины в сфере высокотехнологичных услуг; предложено усовершенствование стратегии развития экспортного потенциала Украины в сфере высоких технологий.

Ключевые слова: высокотехнологичные услуги, классификация высокотехнологичных услуг, индексы оценки национальной экономики, реализация экспортного потенциала высокотехнологичных услуг, факторы формирования экспортного потенциала высокотехнологичных услуг, экономико-математические модели экспортного потенциала высокотехнологичных услуг стран ЕС, экспортный потенциал высокотехнологичных услуг Украины, высокотехнологичные услуги Украина в координатах индексов глобальной конкуренции.

SUMMARY

Shchitov D. M. Implementation of the export potential of the EU in the global market of knowledge intensive services. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of Candidate of Economic Sciences after specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relation. – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2015.

Dissertation is devoted to the development of export potential of the EU and Ukraine in knowledge intensive services and development of scientific and practical recommendations for improvement strategy of export potential of Ukraine in the sphere of high technologies.

Put forward and tested the hypothesis about the existence of interdependence between the level of innovative development of the national economy and the degree of efficiency of its export potential in knowledge intensive services; mathematically proven that this level of innovative development of the national economy is the leader of the export potential in the sphere of high technology.

There was proposed the classification of knowledge intensive services in countries with economies in transition; investigate the theoretical foundations of the

development potential of the EU in knowledge intensive services; defined institutional determinants of knowledge intensive services in the EU.

Analyzed current trends in the European market of knowledge intensive services to the EU; systematized the methodical study based on the criteria of the export potential of the EU in the context of the competitiveness of the national economy; estimated impacts on the implementation of EU export potential in knowledge intensive services.

Made an simulation of realization of export potential of the EU in the coordinates indices of global competition; assessed by analyzing the status and trends of knowledge intensive services in Ukraine factors influencing the development of knowledge intensive services of services; investigated the competitiveness of Ukraine in the sphere of knowledge intensive services; proposed to improve the strategy of export potential of Ukraine in the sphere of high technologies.

Keywords: knowledge intensive services, classification of knowledge intensive services, evaluation indexes of the national economy, realization of export potential of knowledge intensive services, factors of export potential of knowledge intensive services, economic and mathematical model of the export potential of knowledge intensive services of the EU, the export potential of Ukraine knowledge intensive services, knowledge intensive services in Ukraine coordinates indices of global competition.

Підписано до друку 15.12.2014. Формат 60х90 1/16.

Папір друкарський. Друк плоский. Гарнітура Times New Roman.

Обл.-вид. Арк. 0,9.. Тираж 120 пр. Замовлення № 261

Видруковано в «Поліграфцентрі» ФО-П Кучугурний Ю. М.,

свідоцтво про державну реєстрацію № 22240000000073863

м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 11, 49000,

Тел. (056) 735-50-08)

